

POM Ronde Tafel

De Klimaatschok

Aanwezigen:

- Kristof Eggermont (Econopolis)
- Yanaika Denoyelle (Econopolis)
- Jet Groen (Kamp C Provincie Antwerpen)
- Paul Robbrecht (POM Antwerpen)
- Stan Verdonck (POM Antwerpen)
- Lies Cambie (Dienst Landbouw Provincie Antwerpen)
- Esther Biermans (Dienst Economie, Energieconsulent Provincie Antwerpen)
- Kris Mees (DMN – klimaat Provincie Antwerpen)
- Jan Jaeken (Samen Klimaatactief)
- Geert Lauwers (SDG specialist Provincie Antwerpen)

Introductie ‘De Klimaatschok’

1. Is het klimaatprobleem nog oplosbaar? – Focus op de oplossingen
2. Hoe kunnen we het probleem bevatten? – Geïntegreerd plan met helicoptervisie
3. Veel partijen wijzen met de vinger naar elkaar, wie neemt welke rol op? – Visie op rolverdeling

Geloven in ‘regrowth’ en niet ‘degrowth’: economische groei is mogelijk zonder extra emissies te veroorzaken.

Opgedeeld in 5 thema’s, die de grootste emissies veroorzaken:

- Bebouwde omgeving
- Landbouw
- Industrie
- Transport
- Elektriciteit

Industrie heeft hier de grootste impact met 1/3de van het totaal.

De transportsector heeft dan weer de meeste moeite om hun emissie-uitstoot te verlagen doordat er steeds meer gereden wordt. Elektrificatie kan een oplossing zijn, maar dat kan veranderen na de sluiting van de kerncentrales

1. Een blik op 2030

In 2019 stootte België 115Mton co² equivalenten uit. Hoeveel Mton co² kan tegen 2030 gereduceerd worden?

Met de 20 oplossingen uit het boek alleen al zou tegen 2030 een 60% emissiereductie worden verwezenlijkt. Tegen 2050 kan men zelfs gaan naar net zero!

F-gassen alleen zorgen voor 1,6Mton co².

= gassen die vooral gebruikt worden als koelmiddelen, om de ozonafbrekende gassen te vervangen

= superbroeikasgassen (bv. 1 molecule CO_2 = 1430 moleculen R134a)

Alternatieven zijn er maar:

- Risicovol (bv. propaan = brandbaar)
- Technologische uitdagingen om dit op punt te krijgen

Andere oplossing is circulariteit

= de waarde en functionaliteit van materialen zo lang mogelijk, zo hoog mogelijk houden.

Hoe?

- Grondstof respecteren
- Recyclen en hergebruiken
- Lussen leggen tussen verschillende ketens (bv. Restwarmte staalfabriek > Hoe valideren? > Warmtenetten)

Waarom goed voor België?

- Hoge bevolkingsdichtheid
- Hoge industriële dichtheid
- Hoge industriële diversiteit
- Knowhow
- Sterk logistiek netwerk
- Weinig zo'n plekken in de wereld, vooral nabijheid is voor circulariteit een enorme troef!

Pijpleidingen:

- Zorgen voor minder transport
- Groot netwerk reeds aanwezig
- "Zie Charleroi: proactief leidingen plaatsen voor toekomstige warmtenetten, ondanks de onzekerheid van het rendement in de toekomst" -Paul Robbrecht

"Toch nog veel speculatie dat dit geen goede oplossing is, maar waarom dan niet? Er liggen al 3 pijpleidingen in België, men weet dat niet eens, en toch is men er zo tegen?" – Jan Jaeken

- Klimaatcommunicatie = bottleneck

Vaak negatieve verwoording: gaat zoveel kosten, we moeten dit en dat opgeven,...

Maar je kan het ook verwoorden als: we halen hier dit of dat mee uit, je haalt er zoveel energie mee terug,...

- Nood aan meer positief getinte klimaatcommunicatie!

2. België is een van de slechtste leerlingen op vlak van residentieel CO_2 -emissie per inwoner

Door:

- Dichtheid
- Verouderde woningen (In Brussel is 70% van de huizen voor 1945 gebouwd)

Mogelijke oplossingen:

- Energierenovaties
- Warmtepompen en -netten
 - o Potentieel:
 - 68TWh industriële restwarmte
 - = 3/4de van de totale energievraag voor warm water en verwarming in België
 - Restwarmte North Sea Port?
 - Andere warmtebronnen als datacenter en rioolwater
- Diepe geothermie (bv in de Kempen)

3. Defiscalisatie van stroom

België doet het niet goed op stroom tot gasprijsratio: 3,5

Wat is break-even punt voor warmtepompen? = op deze prijsratio kan ik beter warmtepomp zetten

- 2,3 voor nieuwe gebouwen
- 1,7 voor oude gebouwen

Nood aan kader alvorens grote veranderingen binnen industrie

Grote defiscalisatie voor stroom is pas gepland in 2028 = te laat

4. Klimaatdieet

Grootste impact komt van bronnen van proteïne: vlees en afgeleiden

- Spelen met welke proteïnen we eten en wanneer: bv. 2x per maand biefstuk en 2x per week kaas

Maar: *“Vegan eten is vaak hogere kostprijs, dus niet per se voor iedereen mogelijk?”* - Paul Robbrecht

- Afhankelijk van vleesvervanger: rijst en peulvruchten zijn perfecte vervanger en niet duur, maar vleesvervangers zijn dat wel

“Er wordt vaak gekeken naar het aanbod, i.p.v. naar de markt. Bv. in Nederland zijn ze veel sterker in productie van vleesvervangers.” – Stan Verdonck

- ➔ Zorgt voor veel weerstand, polarisatie

Dus:

- Productie van vlees afbouwen
- Hoe beter de vleesvervangers (qua smaak ed.) hoe makkelijker de stap is

Maar als de vraag er niet is? Hoe passen we die vraag/het gedrag aan?

- Communicatie in de media: ‘je kan niet zonder vlees’ > veranderen van die mindset, cultuur, tijdsgeest

- Rol van de overheid
- Verandering vraagt tijd
- Keuzevrijheid zorgt vanzelf voor verandering in juiste richting
- Niet werken met extremen, maar bekijken als en/en-verhaal

5. Opnieuw verwilderen van natuur (1,2M ton co²)

= de natuur herstellen en haar gang laten gaan, bv. bos reguleert zichzelf en heeft geen pesticiden nodig

3 niveaus

- Natuur als bondgenoot, bos draagt bij aan klimaatmitigatie
 - o Koelend effect
 - o Self-sustainable
 - o Biodiversiteit
 - Aero ecologie
 - o Meer bomen in landbouw: Bv fruitbomen en oogst diversifiëren
 - Zorgt voor betere, sterkere bodem
 - Dieren trekken naar schaduw
 - Velden dicht bij bossen hebben allerlei voordelen
 - Tuinieren
 - o In Vlaanderen ongeveer 11% = tuinoppervlak en 10% = bos!!
 - o Inzetten op tuinen kan dus resultaat opleveren
 - o Samenwerken met burens (bv samen stukje tuin laten verwilderen > green corridors)
- Verwilderen kan dus op grote maar ook kleine schaal

Waarom is men echter zo tegen agro-forest projecten?

- Arbeidsintensief
 - Beperkte voedselproductie
 - Landbouwers denken economisch na
- Focus op en/en-verhaal want is een ander businessmodel
- Betere communicatie (stadsmensen staan vaak ver af van wat gebeurt in landbouw)

Alternatief voor verwildering: **'bio-mimicry'**?

= leren van de natuur en het toepassingen met onze technologieën

6. Transport (22% v.d. nationale emissies)

4 oplossingen:

- 1- Fietsinfrastructuur
- 2- Elektrische wagens
- 3- Fossielvrij vliegen
- 4- Fossielvrij varen

Fietsen

3,3Mton CO₂ per jaar vermijden als we korte afstanden (max 20km ong.) enkel met fiets en e-bikes ed. zouden doen

➔ Direct toepasbaar als burger

Antwerpen: autoluwe binnenstad- en fietsostrade

Maar:

- Nog veel auto's
- Nog veel slechte infrastructuur
- (Te) snelle speedpedelecs -> averechts effect

➤ Link naar klimaatdieet: vraag en aanbod

Wanneer kiest men meer te fietsen? Wanneer er betere faciliteiten zijn? Hier moet aanbod dus vooraf gaan aan de vraag?

Hoe nog meer autoluw maken?

1. Bezoekers naar buiten te leiden met parkings in buitenstad
2. Auto's van bewoners ook meer naar buiten te krijgen

Via openbaar vervoer als tussenweg?

- "Is voor mensen die geen auto of fiets kunnen betalen"
- Verbeterde infrastructuur nodig

Elektrische wagens:

- Nog vrij duur
- Geen grote groep van de bevolking rijdt ermee
- Subsidies gefocust op zij die het al wilden/konden kopen (konden voor nuttigere dingen gebruikt worden)
- Oplossing voor voertuigen, niet voor mobiliteit

➔ Als we doen alsof elektrische wagens en fietsen de enige oplossingen zijn, vergeten we nog veel mensen in het verhaal

Waarom komt dit soort discussie niet tot bij de politiek?

- Korte termijn legislaturen > geen focus op LT
- Sociaal beleid: hebben zij die rijden met elektrische wagens meer effect op politiek dan zij die OV nemen?
- Gebrek aan sociale aspect binnen de discussie; iedereen mee in het verhaal krijgen is cruciaal

3 waarden: economische, ecologische en sociale

- Het sociale aspect wordt soms overgekeken, iets te vaak naar het economische

- Wie heeft baat bij welke ingreep?
- Bv. de grote huurmarkt en sociale woningen, heel belangrijk en staat niet genoeg in het boek

7. Nood aan frontrunners

Eerste auto's waren luxeproduct, dan kwam Ford en werd het wijdverspreid

- ➔ Je moet iets tijd geven om het te ontwikkelen, goedkoper en democratischer te laten worden!

Als overheid steun geven aan de ontwikkelaars van elektrische wagens? Of aan de weinige mensen die nu een elektrische wagen kunnen/willen kopen?

- Heel veel oplossingen zijn te individualistisch!

8. De snelheid van verandering gaat niet snel genoeg, maar hoe versnellen?

Stan Verdonck: "Heb niet de indruk dat het niet snel genoeg gaat, denk ook dat er veel mooie voorbeelden zijn, maar die worden misschien niet snel genoeg gekopieerd en veelvuldig gebruikt."

- Inderdaad veel goeie initiatieven, maar is vaak kleinschalig; hoe krijgen we dat sneller op grotere schaal?

Kansen grijpen, bv. warmtepompen plaatsen:

- ➔ Combinatie van werken = goedkoper
- ➔ Timing
- ➔ Overzicht van hogerop
- ➔ Eenduidigheid

Op individueel niveau, voorbeeld van renoveren:

- Stijgende ecologische voorwaarden
- Zelf inspanningen doen aan woningen
- Duur kostenplaatje
- Complex
- Onduidelijkheid over financiering > leningen over generaties heen? = mindset change

Focus op:

- Communicatie
- Ontzorging
- Laat je adviseren
- Wijken aanpakken en niet woningen
- Focus op lange termijn
 - In tegenstelling tot korte termijn binnen politiek
- Anders kijken naar "waarde"
 - Die zo lang mogelijk respecteren en niet zomaar weggoien
- Doorverhuizen naar kleinere huizen op latere leeftijd aanmoedigen

9. Belang van samenwerking en informeren

Werken richting 2030: samenzitten met alle spelers, ook bewoners, dat is de ENIGE weg om op lange termijn te werken

- Verandering van onderuit! (Methodiek van Alexander D'Hooghe)

“Wij als ambtenaren moeten ook soms een stap terug durven zetten en inzien dat andere ook goede inzichten en kennis hebben, om tot de juiste en haalbare oplossingen te komen.”

“Soms effectiever om in te zetten op communicatie en sensibilisering.” – Stan Verdonck

10. Regelgeving

Veel verschillende studies > geen eenduidigheid > afremmend effect

Hoe oplossen?

- Uitzonderingen maken voor bepaalde zaken?
- Af en toe administratieve lijntjes vergeten om iets te verwezenlijken?
- Zie structuur in Scandinavische landen

Maar:

- In praktijk bijna niet te verwezenlijken
- Te veel partijen met eigen belangen die dat niet kunnen loslaten

Afsluitende vraag: De rol van burgers, gedragswijziging en het probleem bij het beleid; waar zit de belangrijkste rol om de leiding te nemen? Bij overheid, bedrijven, burgers,...?

Doelgericht netwerken:

- Doel afbakenen
- Juiste mensen aanspreken, met juiste mandaat
- Rond de tafel zitten
- Coalities vormen

Nieuwe media-aanpak:

- Beter informeren
- Inzet kunstenaars > visibiliteit
- Over verschillende sectoren heen
- “What’s in it for them”
- De “waarom” uitleggen
- Vertrouwen tussen burger, industrie en overheid stimuleren
- Focus op totaalplaatje

- Het verhaal is en/en, iedereen moet mee zijn!

Van “we moeten tegen ... werken aan die co² reductie” naar “we winnen dit en dat en dit ... als we het doen” -> positiever debat

Focus op baten en niet kosten + ook baten in cijfers omzetten, bv omtrent gezondheid, om duidelijkere boodschap te geven

= vicieuze cirkel, beleidsmakers zullen pas instappen wanneer ze voelen dat ze gesteund zullen worden -> burgers meekrijgen

- Het verhaal moet beter gebracht worden, zodat het idee over wat gedaan wordt en wat nodig is, beter begrepen is

Voordeel is wel: de ambtenaren blijven en zijn er mee bezig, terwijl politici komen en gaan, we geven ons soms te vaak over aan die politici; we moeten ze meekrijgen maar wij als ambtenaren hebben wel een zekere kennis en zijn minder beïnvloed door andere zaken.

Soms moet je aanvaarden dat sommige dingen lang duren; bepaalde veranderingen in mensen hun levens kan zorgen dat op latere termijn wel vorderingen worden gemaakt -> een tragere aanpak om iets sneller gedaan te krijgen

- Zaadjes planten?

Conclusie

Belangrijkste boodschap is = het IS nog mogelijk

+ het kan ons welvarender maken

+ betere levenskwaliteit

+ tijd om te kijken naar de opportuniteiten en niet naar de verliezen

Niet kijken naar het probleem en de inspanningen als een soort 'afstraffing' maar naar een mogelijkheid om te zorgen voor betere wereld en toekomst

REACTIES:

"Welvarender is iets wat moeilijk aan te nemen is, gaat direct gekeken worden naar kostprijzen" – Jan Jaeken

- ➔ Zou geen doelstelling mogen worden
- ➔ "We moeten groeien en rijker worden" ed. is niet de doelstelling
- ➔ Wel een betere levenskwaliteit

Maar wat is welvaart?

- Niet alleen kijken naar geldtekens, ook naar bv. werkloosheid

Als je iedereen wil meekrijgen moet welvaart er ook bij, komt bij sommige mensen het beste binnen

"Wat met consuminderen? In het boek gaat het over blijven groeien op een andere manier" -Jet Groen

- Gaat over minder kopen, kleiner wonen,...

Het gaat niet alleen over doorgaan op zelfde manier maar met minder emissies: er zijn veel raakvlakken tussen consuminderen en deepgrowth

Één van de grootste argumenten tegen klimaattransitie = collectieve verarming

- ➔ Het beeld daarover moet ook veranderen
- ➔ Verarming kan ook een verrijking zijn

Slotronde

Waar ligt de prioriteit? / Dit mis ik als oplossing?

Geert Lauwers:

Er moet veel gebeuren, één oplossingen eruit nemen is moeilijk; in nabije toekomst het verhaal positiever brengen, kijken naar de voordelen, door het verhaal om te draaien kunnen we mensen meekrijgen en sneller vooruitgaan

Het coalitiegegeven, het collectieve, het intermediaire dat we als ambtenaren ook kunnen spelen, het zal misschien trager gaan, maar iedereen is geïnformeerd en mee op dezelfde golf, gefocust op de voordelen die er uit voortkomen. Het mag langer duren en doordachter zijn, maar daar is politieke moed voor nodig die verder kijkt dan kies en ambtstermijnen.

Stan Verdonck:

De waarom en het proces zijn het vaakst vergeten, daar moeten we op inzetten.

Paul Robbrecht:

Inzetten op gedragsverandering, onze levenswijze moeten we aanpassen en dat is moeilijk voor veel mensen, bv over eigen wagen. Daar zit de key in de transitie, de mindset moet veranderen en daar is tijd voor nodig.

Samenwerking, burger en politiek samen aan één touw trekken, als provincie kunnen we daartoe bijdragen omdat we contacten naar boven en beneden hebben.

Kris Mees:

Mooie oplossingen, maar hoe realiseren we ze? Coalities zijn de enige weg om snel in gang te schieten, en met snel bedoel ik trager gaan om die coalitie mogelijk te maken en dan verandering te krijgen.

Esther Biermans:

Akkoord met coalitievorming en samenwerking. Ik neem mee: de silo's tussen industrieën en anderen weg te werken en aantonen dat samenwerken kan en dat iedereen bereidt is mee te denken aan de juiste oplossingen.

Jan Jaeken:

Proces en coalities is zeker nodig, door wat trager te gaan kan de efficiëntie de hoogte in. Maar wat mij ook betreft: elektrificatie! Als je de productiekant kan vergroenen, kan alles erna volgen in de samenleving.

Lies Cambie:

De complexiteit valt me vooral op, ook met landbouwbedrijven als we hen tonen wat wel mogelijk is, is vaak niet super technisch maar eerder de hoe en waarom; dus ja verbinding en de juiste beleidskeuzes daardoor maken; de moeilijke afweging tussen lange en korte termijn.

Jet Groen:

Bij Kamp C zijn we bezig met voedselbossen, veggie en fietsen; ik moet me beperken want de hele wereld oplossen is niet mogelijk voor mij, dus ik focus nu daarop. Het is wel cruciaal dat we blijven praten want is altijd een en/en/en verhaal.

Conclusie

Het **coalitieverhaal** is de weg naar echte verandering. Iedereen meekrijgen in het en/en-verhaal.

Bereiken door:

- Betere communicatie
- Baten > kosten
- "Waarom"-verhaal uitleggen